

Jacob Langebeks Rejse i Sjælland og Fyn 1746.

Vor berømte Historiker Jacob Langebek gjorde foruden sin store Rejse til Sverig og Landene ved Østersøens Kyster (1753—54), paa hvilken han indsamlede saa rigt et Forraad til Nordens og særlig Danmarks Historie¹⁾, ogsaa af og til mindre Rejser i Fædrelandet, paa hvilke han da navnlig dvælede ved de Mindesmærker fra Fortiden, som han traf paa. Disse Minder bevaredes især i Kirkerne, og da meget, som den Gang endnu fandtes, nu er forsvundet, saa ere hans Optegnelser ikke ganske uden Betydning med Hensyn til Kundskaben om de kirkelige Mindesmærker paa de Steder, hvor han færdedes.

Den Rejse, om hvilken her er Tale (10 Juli—30 Aug. 1746) var ganske vist ikke af stort Omfang; thi den allerstørste Del af Tiden opholdt Langebek sig hos sin Ven, Kammerassessor (siden Justitsraad) Oluf Bruun²⁾, paa

¹⁾ Langebeks Dagbog over hans Rejse i Sverig, Finland og Rusland er udgiven af Nyerup i Langebekiana, S. 123 ff. Dagbogen over Rejsen i Østersølandene er endnu utrykt.

²⁾ Om denne Mand, der var gift med Frederik Rostgaards begavede Datter Conradine (som Forældrene rigtignok i den Anledning havde forskudt), findes Efterretninger hos Chr. Bruun, Fred. Rostgaard og hans Samtid, I, 421 ff. En stor Samling af Breve fra O. Bruun til Langebek er endnu bevaret. Den giver i flere Henseender et Billede af Livet omkring Midten af det 18de Aarhundrede.

dennes Ejendom, Gjerdrup, i Eggitslevmagle Sogn i Nærheden af Skjelskør; men der gik dog, i den Tid han opholdt sig her, næppe nogen Dag til Ende, uden at han undersøgte en eller anden af Kirkerne eller Herregaardene i Omegnen og skaffede sig Oplysning om de Mærkværdigheder, som forefandtes. I øvrigt er Langebeks Dagbog af Interesse ved de Oplysninger, den giver om hin Tids selskabelige Liv. Hvor besynderligt forekommer det os ikke nu, at to Mænd som Langebek og Bruun, da de kom til Nyborg, angav sig — for at være incognito? — som Borgere fra Korsør! Mærkes kan det ogsaa, at Langebek paa sin Rejse saa vidt mulig lagde Vejen udenom Kjøbstederne, maaske for at undgaa Portbetjentes nærgaaende Spørgsmaal eller Accisevæsenets Plagerier. Et mærkværdigt Vidnesbyrd om, hvorledes Kvægsygen havde hærget Landet, var det, at Langebek paa en Sommerdag kunde gennemrejse det meste af Sjælland uden at se et levende Kreatur.

1746.

Onsdagen d. 20 Julii imod Kl. 7 om Aftenen reiste ieg fra Kiøbenhavn, mødte H. Ex. Hr. Geheime-Raad von Holstein paa Veien, og kom til Hedehuseue Kl. ved 10 Slet, hvor ieg forblev om Natten.

Torsdagen d. 21 Julii om Morgenens Kl. 4 drog fra Hedehusene, bedede og tog Frokost i Overdrevs Kro imellem Kl. 8 og 9. Gav underveis Agt paa Glims og Osted Marker, hvor Bygget frem for andre Steder stod meget slet og var næsten borte; man foregav, at en Slags Orme havde skaaret og opædet Kornet, endskiønt det snarere syntes, at det var en Misvext, som formedelst Jordens Beskaffenhed paa de Marker kunde være foraarsaget af den langvarige Tørke, som i mere end sex Uger havde været i Maji og Junii Maaneder. Ved Middagstide kiørte uden om Ringsted og pustede lidt i Sigersted, hvor ieg imidlertid gik op i Kirken, men fandt der intet uden et par Inscriptioner, som Tiden ikke tillod at afskrive; den ene var over en Præste Enke.

Vi bedede om Eftermiddagen i Suserop Mølle og kom om Aftenen ved Kl. 8 til Gierdrop. Paa den hele Vei fra Khvn. af havde ikke seet et eneste Fæes-Hoved paa Marken, førend vi kom til Gimlinge, hvor der gik nogle Køer og Kalve.

Løverdag den 23 Julii om Eftermiddagen var Præstekonen fra Boeslund, Mad. Bechmann, tillige med hendes Søster fra Khvn. og hendes Broder, Regiments Quartermester Haagen, her paa Gierdrop.

Søndagen d. 24 Julii var ieg med Assessor Bruun og hans Frue i Aftensang udi Skelskør, hørte Capellanen Hr. Monrad prædike, og efter Prædiken drak Thee i hans Huus. Imidlertid havde EtatsRaadinde Bruun fra Ødemark været paa Gierdrop.

Mandagen d. 25 Julii om Eftermiddagen var Hr. Fleischer fra Eggesløfmagle med hans Kiæreste og Brøgger Fielsted fra Khvn. med hans Kiæreste og Broder samt Kiøbmand Nold fra Skelskør og hans Kone her paa Gierdrop.

Tiisdagen d. 26 Julii var ieg med Assessor Bruun over paa Antvorskov Slot og blev meget vel imodtagen af Amtsforvalter Bruun. Der var og tilstæde Hof-Junker Børstenbostel¹⁾ og Amtsforvalterens ældre Broder, Hr. Leth Bruun, som i nogle Aar havde været udenlands og lagt sig paa Mathematiske Videnskaber. Om Eftermiddagen forlystede vi os med et nyt Spil, kaldet Fortuna-Spil, udi Amtsforvalterens Lysthave, som er meget smukt anlagt med et kostbart Lysthuus. Ved samme Leilighed udskrev ieg Inscriptionerne paa de Ligstene, som ligge i Kirken²⁾ paa Gulvet: Nogle af dem vare meget vel holdne og uslidte, andre gandske forslidte og ulæselige, og et par kunde ikke kommes til formedelst Kirkestolene, som stode

¹⁾ Formodentlig en ældre Herre. I alt Fald nævnes i Statskalenderen for 1737 Otto Jacob Børstenbostel som den ældste af samtlige Hofjunkere.

²⁾ Denne anseelige Kirke er, som bekjendt, nu forsvunden indtil sidste Sten lige saa vel som Slottet.

derpaa. Imidlertid fik ieg dog afskrevet disse 9 deres Gravskrifter: 1. Jørgen Rud til Vidby 1504. 2. Hr. Tyge Lunge til Basnes 1480. 3. Biskop Ove Bilde af Aarhuus 1555. 4. Erich Bilde 1518. 5. Peder Bilde af Svanholm 1508. 6. Hr. Torben Bilde af Svanholm 1468. 7. Hr. Steen Basse 1455. 8. Hr. Iørgen Lauridsen, Ridder, 1480. 9. General Major Donop 1727. Uden paa Kirken, øverst paa Muren, saavel som øverst paa Muren af Klokke Taarnet havde runden om været en Inscription at læse, som nu næsten var borte undtagen nogle Bogstaver her og der. Ligeledes inde i Slotsgaarden runden omkring øverst paa Muren sees Levningerne af en Inscription, som nu er næsten forgaaen uden et Ord her og der. Over Slotsporten udenpaa sees et Dødnings-Hoved med megen gammel Skrift under, som ieg ikke fik Tid at randsage, og paa et lidet Taarn ved Amtsforvalterens Dør sidder i Muren et gammelt Steen-Monument, hvorpaa Skriften ikke i en Hast var let at læse. Men de tvende Positurer, som sidde derpaa, skal efter Beretning betyde en Munk og en Nonne, som for Løstgængers Skyld skal i gamle Dage der være indmurede; det er ellers mærkeligt, at den, som skal være Munken, haver lange Katte eller Æsels Øren. Under Kirken skal være som en Kraft-Kirke med Alter udi, som ieg den gang ikke fik at see. Foruden de forommeldte Ligstene vare endnu paa Kirkegulvet at see nogle af Priorerne, som forud havde været der i Klosteret, saasom den bekiendte Prior Eskils Steen, som er vel conserveret, og en anden ved Navn Mag. Petrus Petri. Endnu laa der en smuk Steen, hvor midt paa saaes en Mand i fuld corpus med en Hue paa Hovedet og iført en lang Munke-Kappe; men vides ikke, hvad det har været for en Person, formødelst at Inscriptionen var borte, hvilken (som tydelig var at see) havde i Messing-Plader runden om Stenen været udgraven. Om Aftenen Kl. 8 reiste ieg fra Antvorskov igien til Gierdrop. Kirken paa Antvorskov var ellers udvendig gandske ny repareret, uden Tvivl 1727, medens Conferentz Raad

Rostgaard var Amtmand. Der var ny Prædikestol og en smuk Alter-Tavle, men intet Orgelverk. Ved Siden af Choret er et lidet Kammer, som er Sacristie, hvori staaer en gammel Stol af Træ blaamalet med tvende Sæder udi; paa Rygstykket deraf sees nogle udhugne Mandsbilleder med denne Overskrift: Benedicite Patrem et Filium cum Spiritu Sancto 1546. Det første af samme Billeder havde Lighed efter Kong Christian III. Den anden havde ligesom Hielm og Harnisk paa.

Onsdagen d. 27 Julii om Eftermiddagen var Capellanen i Skelskør Hr. Monrad og hans Kærester her paa Gierdrop.

Torsdagen d. 28 Julii om Morgenen Kl. 4 drog ieg med Assessor Bruun fra Gierdrop og kom Kl. 6 til Corsøer. Kirken der er udvendig kuldet og uden Taarn, men indvendig ret smuk og af en egen façon. I samme Kirke fandt ieg ingen Epitaphia eller Ligstene af Betydenhed, uden en Steen, som laae i Gangen neden for Chordøren, over en Frue ved Navn Else Brockenhuus, hvis Inscription Tiden ikke tillod at afskrive. Kl. 9 gik vi om Bord paa Smakken og kom til Nyborg ved Kl. 2 Slet. Klokken halv fem droge vi fra Nyborg og kom til Marslev Kl. 8, hvor vi bedede hos Præsten Hr. Cosmas Ramus og spiste Aftensmad; kom samme Aften Kl. 11 til Odense og fik Logement hos en Kiøbmand ved Vester Port, navnlig Hatting. Paa den Vei merkede vi, at Kornet overalt stod langt bedre i Fyen end i Siælland, dernæst at der maae være langt mere Qvæg sparet¹⁾ i Fyen end i Siælland.

Fredagen d. 29 Julii anvendte vi paa at see os omkring udi Odense. Om Morgenen gik vi først til Biskopens, hvis Søn Assessor Ramus førde os om Formiddagen omkring at see det mærkværdigste i Staden. Han viste os først sin Faders Bibliothek, som vel ikke er stor, dog net og bestaaende af bare gode Bøger. Bispe-Residentzen, som i gamle Dage har været St. Claræ Kloster, ligger meget

¹⁾ Nemlig efter den ødelæggende Kvægsyge.

smukt ved Aaen og paa det angennemste Sted i Byen. Bygningen er kun maadelig; men en deilig og frugtbar Have og den ypperlige Situation der runden om kan nok fornøie de seende. Af Byens fire Kirker saae vi først St. Hans Kirke, hvor udenpaa i Muren staaer adskillige skønne Steenbilleder og indvendig en Deel Epitaphier og Ligstene, hvis Inscriptioner saavelsom de andre Kirkers man har udi Bircherodii Inscriptionibus Otthiniens. Mss., endskiønt det synes, at der kan være flere Inscriptioner i Odense, end Bircherod har afskrevet. Det Kongelige Slot, som fordum har været St. Hans Kloster, saae vi udvendig, som er en ny Bygning; vi vare der i Haven, som er meget smuk. Graabrødre-Kirke staaer saagodtsom øde og bliver ikke brugt, dog er den een af de smukkeste og har de rareste Monumenter, hvoriblandt Kong Hanses etc. Ved denne Kirke har Graabrødre Kloster fordum ligget, som nu er Hospitalet. Derhos er en Frater Gang paa samme Maade bygt, som den udi Sorøe, dog ikke slet saa høi og stor. Vi besaae der Skole-Disciplenes Communitet eller Spisestue og fornemmeligen Hospitalet, som er riig og en meget herlig Indretning, baade for Mænd og Qvinder. Vor Frue Kirke er ikkun lav, dog temmelig dyb og har ogsaa nogle Epitaphia; den var nyligen repareret, som havde kostet 7000 Rdl. St. Knuds Kirke er den største og skal være Byens Domkirke. Paa Kirkegaarden ligger ved den ene Side en latinsk Skole, paa den anden Side Gymnasium, og midt for Kirken paa den syndre Side ligger Stiftamtmanden Græve Rantzovs Gaard, som fordum har været St. Knuds Kloster. Om Eftermiddagen vilde vi have besøgt Justitz Raad v. Bergens og Kammer Raad Baars Huus, men fandt ingen hiemme. Jeg besøgte derfor Postmester Melby. Siden gik Professor Anchersen omkring med os og viiste os først Stiftamtmandens Gaard, baade de smukke Værelser og den skønne Have, Græven lader anlægge. Over en Dør inde i Gaarden sees paa en Tavle den sidste Priors i St. Knuds Kloster, Christiørn Povelsens

Navn. Vi besaae derpaa Skolen og Gymnasium. I Mester Lectien udi Skolen hængte paa Væggen Hans Mules Skilderie, som forudm har været Oeconomus paa Communitetet i Khvn. og foruden andre skionne Legata givet sit Bibliothek til Universitetet. Derefter gik vi mod Aften til Jomfrue Klosteret, som i forudm Tid har været Biskop Jens Beldenaks Gaard. Der saae vi tre af Frøkenerne, en Arnfeld, en Urne og en Rosenkrands. Den sidste var Bibliothecaria og viste os Klosterets Bibliothek, som bestaaer af en anseelig Samling af Danske Bøger, gamle og nye, skrevne og trykte. De har og en temmelig Mængde af tyske Bøger. Bibliotheket var ziret med endeel Skilderier, hvori blandt Longomontani, Frøken Karen Brahes, som har stiftet Klosteret, og mange andre, ældre og nyere. I Forstuen udenfor Bibliotheket sad tvende gamle Adels Skilderier, tilvisse fra Fr. 2di Tid. Frøken Arnfeld viiste os Klosterets Have og Skilderierne, som meest er af de Giørs og Brahers Familie. De have et smukt Stykke af Tyge Brahe og mange gamle Stykker, som de ikke selv kiendte. Resten af Dagen fordrev vi hos Professor Anchersen, som gav os et got Aftensmaaltid. Odense er en temmelig stor Stad og uden tvil den største udi Danmark næst efter Kiøbenhavn; den bestaaer mest af gamle Bygninger, som er Byens Ziir og Tegn til, at den fremfor de fleste andre Kiøbsteder er sparet fra ulykkelig Ildebrand. Dog er der ogsaa mange skionne nye Bygninger.

Løverdagen d. 30 Julii Kl. 9 Formiddag reiste vi igien fra Odense, efterat vi havde beseet det merkværdigste, og kom mod Kl. 2 til Nyborg, hvor vi saavel paa Henreisen som Hiemreisen gav os ud for Borgere af Corsøer. Nyborg By er langt mindre end Odense, men langt nettere og bestaaende af kionne Huse og reale Gader; har en Kirke, som er anseelig udentil og smuk indeni, gandske fuld af Epitaphia, som alle ere meget forgyldte og særdeles vel holdne ved lige; dog ere de fleste borgerlige Folk og Geistlige. Iblandt andre var et Epitaphium over een, som

havde været Danmarks Riges Skriver. Af Adelige fandt vi aleneste fire, nemlig eet over Johan Friis til Ør[ritslev-gaard], 2. over Hans Barby 1577, 3. over Eskil Giøes og Sibylle Gyldenstierns sex Børn 1584, 4. over Tønne Wiffert 1571 og Iver Wiffert 1577. Inscriptionerne paa de 3 første findes udi Pontoppidans Marmora Danica, men ikke af den sidste, som staaer lige overfor Prædikestolen. Af Ligstene fandt vi ingen over Adelsfolk. Vi fragtede samme Aften en Smakke, gik om Bord Kl. imod 5. Seglede i meget behagelig stille Veir og Maaneskin om Natten, og kom til Corsøer i Dagningen Kl. 2.

Søndag Morgen d. 31 Julii Kl. 4 drog vi fra Corsøer og kom imod Kl. 6 tilbage til Gierdrop efter en lykkelig og fornøielig Reise i Fyen. Om Eftermiddagen var Hr. Fleischer af Eggeslevmagle og hans Kiæreste her paa Gierdrop.

Mandagen d. 1 Augusti om Eftermiddagen var ieg i Tiereby, som er en halv Miil fra Gierdrop, for at besøge Præsten, Hr. Monrad. Ved Kirken ere tvende Capeller, i det ene er Boisssets Begravelse, hvorudi, foruden General Boisssets og hans Frue Stuarts¹⁾ og deres Søns Oberst Lieuten. Boisssets Liig, staaer ogsaa Øbr. Castoniers, som døde paa Basnes, da han engang der var kommen for at besøge Boisset. Nedenfor Choret i Kirken hænger et Epitaphium over Hans Krause til Egholm og Frue, Kirstina Hans Holcks Dotter til Barridskov. Inscriptionen er udslidt undtagen Navnene. Udenpaa læses, at Fru Hilleborg Bille Eiler Krauses har 1600 ladet denne Tavle bekoste over hendes Søn Hans Krause, hvis Portræt staaer malet paa Tavlen. Over Chorsdøren og paa de øverste Stole sees malede endeel adelige Vaaben, saasom Arnfeld, Ulfeld etc. Alter-Tavlen er gammeldags med udhugne Billeder og forgyldte. Paa en gammel Alter-Tavle staaer et stort St. Nicolai Billede med denne Opskrift over: Amicus Dei Nicolaus Pontifex. I et gammelt Skab udi Choret ligger

¹⁾ Se Dansk biograf. Lexikon. II, 577 f.

en tydsk og latinsk Bibel in 4to, udgiven af Paulo Ebero i 10 Tomer. Forudi staaer skrevet: Frantz Brockenhus zu Brangstrup und Egeskov 1566. Paa et reent Blad foran læses følgende: »Pia integritate. Denne Bog haffuer ieg giffuet till Tiereby Kircke dend 8 Februarii Anno 1635. Axel Arnfeldt«. Udi Muren op ved Prædikestolen sees en Tavle, hvorpaa dette er at læse: »1629. Flagrante bello horrendo inter Christianum 4. Daniæ et Norvegix Regem et Romanum-Imperatorem, Ius patronatus huius templi a Regia Majestate accepit vir nobilis Accilius Arnfeldt de Basnes; annoque pacis factæ 1629 suggestum hoc in Dei gloriam erigi curavit«. Det rareste Monument der i Kirken er en smuk Ligsteen, liggende i Choret under Alterfoden, hvor midt paa er udhuggen Hans Krauses og hans Frues Lene Hacks Billeder, der nedenunder disse fire Vaaben: Krause, Hack, Lunge, Present. Rundenom Stenen læses med mangfoldige Abbreviaturer disse gamle Munkevers:

M. D. tredecimo Dei currente cum anno,
 Dormitat hic miles de Basnes Krafse Johannes,
 Regni senatus strenuus consilio ratus,
 Christi sacra dies corporis erat sibi quies,
 Inclita cum Lena, generosa stirpe serena,
 Hack Eyleri nata, quiescat pace beata.

Onsdagen d. 3 Augusti var Amtsforvalter Bruun fra Antvorskov tilligemed Hofjunker Børstenbostel her paa Gierdrop. Efter Middags Maaltid drog vi over at bese Basnes, som ligger i Tiereby Sogn, som prægtigen har været opbyggt omtrent 1635 af Hr. Axel Arnfeld, Ridder, og hans Frue Maren Ulfeld. Laden er nok den største, som nu findes i Danmark; hvis Mure og Vegge er af lutter hugne Kampestenene. Saavel Borgen som Ladegaarden er nu meget forfalden og seer meget øde ud. Ved Borgegaarden, som ved Grave er omgivet, er en smuk Lysthave; og ved Ladegaarden en anden Have eller rettere en liden Skov eller Vildnis med skønne Alleer igiennem. Gaarden

ligger særdeles smukt og angenemt, ikke langt fra Stranden med Skov, Vand og Marker runden om. Porten til Borgegaarden er af kostbart i Steen udhugget Arbeid med Stykker, Billeder og Inscriptioner, hvoriblandt denne: »Ørnen bygger paa Høyen Hald, Avindsyg ligger i Dybendal«, hvilket skal have havt Hensigt til Waldemar Daa, som da boede paa Borreby og laa i Uvenskab med Axel Arnfeld. Bemeldte Port skal være bygt efter en af Roms Porte. Borgegaarden bestaaer aleneste af et mægtig stort Huus, bygt paa sin Italiensk, og endskiønt det er gammelt, er dog temmelig moderne og kunde efter den allernyeste Mode gierne indrettes, er 2 Etager høj; for Enden til Ladegaarden er tre Udbygninger med Steenbilleder oven paa, ligesaa i Enden af det store Huus. Ved samme er et temmelig høit og rundt Taarn, hvorudi har været en skøn Klokke, som nu er forflyttet til Tiereby Kirke. Langs op igiennem samme Taarn er opført en Trappe af bare hugne Steen, og midt i Taarnet eller Trappen gaaer langs op igiennem en Runddel af tynde hugne Steen som en tyk Pille (ongefær som i det runde Taarn i Khvn.) huul indeni, derneden i er en kunstig og dyb Brønd, som nu ikke er istand; men forðum har man deraf kunnet tage det fornødne Vand, saavel i Kiolderen, som paa første og anden Etage ved et Uhrverk, som har gaaet der ned udi. Ovenpaa Taarnet er en Gang runden om med et Galerie omkring af hugne Steen. Værelserne vare meget øde, og ingen deraf holdt vedlige uden et lidet Capel eller Kirke, som var meget net og nydelig, hvorudi var en deilig fergyldt Altertavle med Christian Bielkes og Fru¹⁾ Vaaben og det Aarstal 169*. Veggene i Kirken ere smukt gipsede med Billeder af Bibelske Historier. Paa den store Sal er Loftet af meget kostbart Billedhugger-Arbeid med bare malede Vaabener, som skal være Axel Arnfelds fæderne og møderne Ahner. Paa Caminen staaer C.4ti Navn og

¹⁾ Aabent Rum i Originalen.

Symbolum; nedenunder paa den ene Side en Elephant med Overskrift: *Elephas non curat muscas*; paa den anden Side en Hund, paa hvis Halsbaand staaer: *Mentiris*, og ovenover¹⁾ *credulis vendo calumnias*. Paa Loftet er og foruden Vaabnene endeel Sindbilleder, hvorved læses adskillige artige Sprog, som uden tvil skal sigte paa en Jalusie, der forud har været iblandt de adelige Familier. Iblandt andet staaer etsteds: Jeg siger jo, jeg; et andet Sted: Jeg siger ney, jeg. Paa et af Værelserne staaer C.4ti og Dronning Annæ Catharinæ Skilderier, hvilke sidste nogle give ud for Fru Kirsten Munkes. Paa et andet Værelse staaer Axel Arnfelds Skilderie i Livs Størrelse med hans Hest forved, som holdes af en Tjener, og ved en Side forestilles et Menneske, der gives ud for en taabelig Broder, som Arnfeld skal have haft. Grunden til denne Bygning og Have skal aleneste have kostet at fylde 60,000 Rxdlr. Alle Vindues-Karmerne ere af hugne Steen. Paa Enden af den store Lade staaer Arnfelds Symbolum: *Pietate et integritate*. 1636.

Fredagen d. 5 Augusti om Eftermiddagen var Assess. Bruun og hans Frue og ieg ovre i Boeslunde Præstegaard. Hr. Bechmann var ikke selv hiemme, men hans Kiæreste. Ved samme Leilighed var ieg i Kirken og skrev efterfølgende tvende Inscriptioner af, som findes i Capellet eller det store Begravelse; den største, som er udhuggen i en graa Steen oppe i Muren, lyder saaledes:

Christo Servatori.

Viator, quisquis es, siste gradum, have et disce. Non sum ego Christianus AEschilli, qui quondam hic habitavi in AEschildstrup, sed fui. Nec Cimbria neque Sielandia nunc patria est, sed Coelum. Nec mihi Catharina Ingvardi filia, mecum una hic humata, amplius uxor, sed consors. Fabula etenim mundana peracta, mortalitatisque

¹⁾ Aabent Rum i Originalen.

exuvijs hic depositis, creatori animam devotam reddidi, et hebdomade sexta completa peste occubui Anno S. H. 1553. Viator, si didicisti, have, vale et mature in rem tuam prospera. Eschillus Christianus, Medicus, F. P. B. M. posui, Anno novissimi temporis 1592.

Den anden Inscription læses paa Pladen paa en Ligkiste:

Her under hviler udi Herren ærlig og velbyrdige, nu Sl. Frue, Fru Else Urop, ærlig og velbyrdig Jochum Friderich Winds til Gierdrop, som er fød paa Gladsax 1631 den 19 Septemb. Klokken 9 Slet Formiddag. Hindis Fader var ærlig og velbyrdig Mand Sl. Jørgen Urop til Hickebierrig. Hendes Moder var ærlig og velbyrdig Sl. Frue, Fru Anna Ulstand til Hickebierrig, og kalde Gud hinde paa Gierdrop den 12 Ianuarii Anno 1670 i hindis Alders 39 Aar. Gud gifve hinde med alle tro Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse.

Den tredie Inscription, ligeledes paa Ligkisten:

Her under hviler i Christo sin Frelsere den Høyædle og Velbaarne Frue, Fru Mette Romel. Hendes Fader var Høyædle og Velbaarne Sl. Estats Raad Ove Romel til Børrebye. Hendes Moder den Høyædle og Velbaarne Frue, Fru Mette Rosencrantz til Leergrav. Den Sl. Frue er fød paa hendes Mødernegaard Leergrav Aar 1665 den 10 Novemb. Hun kom i et lyksaligt Ægteskab Aar 1695 den 10 Novemb. med Høyædle og Velbaarne Sl. Oberst Vabian von Eppinge. De med hverandre avlede sammen 5 Børn, 3 Sønner og 2 Døtre, hvoraf Gud har til sig kaldet een Søn og een Dotter. Igienlever, saalænge Gud behager, to Sønner og eneste Dotter, og som Gud havde hende kiær, haver hand og hastet med at kalde hende fra denne forfængelige Verden til sit ævige Æres Rige, i Kiøbenhavn 1714 den 1 December. Hendes Alder var 40 Aar og 3 Uger.

Foruden disse tvende Inscriptioner kand læses i samme Begravelse een Tydsk Opskrift paa Oberst Eppinges Kiste og tvende Danske paa Mag. Diderik Grubbes og hans Frues, Fru Anna Elisabeth Winds Kister; men paa hans Børns Kister er intet at læse, ikke heller paa Junker Korfs

Kiste, som ogsaa staaer sammesteds. Udi Choret i Boeslunde Kirke hænger tvende gamle Epitaphia over Præster med Inscriptioner paa.

Søndagen d. 7 Augusti om Eftermiddagen kom Hr. Saur fra Høye og hans Kiæreste til Gierdrop og først hidbragte den bedrøvelige Tidende om Kongens C.6ti Dødsfald, som var skeet Dagen tilforn d. 6 Aug. Samme Tid kom ogsaa Hr. Fleischer og hans Kiæreste fra Eggeslefmagle herhid og havde med sig Præsten fra Valløe Hr. Hegelund med sin Kiæreste og Dotter.

Mandagen d. 8 Augusti var ieg med Assessor Bruun og Fruen i Magleby Præstegaard at besøge Hr. Klarskow, i hvis Stue hængte et meget smukt Skilderie af Grevinde Moth til Samsø. Han viste os en gammel Kalk af Kober forgyldt, som Johan Friis til Borreby havde givet der til Kirken, paa hvilken var at læse denne Inscription:

Hunc calicem Johan Friis jusserat: aurocupreus esto.

Nok var der en anden skøn Kalk og Disk af Sølv forgyldt og et Sølv Kruus til Kirken, som Ove Romel til Borreby og Frue Mette Rosenkrands havde givet, med deres Vaaben paa. I Kirken er ingen Monumenter uden en Ligsteen i Choret over en gammel Præst, paa hvilken stod en Inscription i Danske Vers, som og læsdes paa en Tavle i Muren. I Sacristiet staaer et ældgammelt Egeskab med Laas for, som ikke har været aabnet i Mandsminde, hvorudi mueligt kunde være Documenter giemte. Der stod ogsaa Skroget af et gammelt Jern-Instrument, som meentes fordom at have været et Røgelse-Kar. Paa en gammel Stool stod Johan Friises Fæderne og Møderne Vaaben. Det er mærkværdigt ved dette Præste Kald, at endeel af Præsterne ere komne ulykkeligen af Dage. En skiød sig selv ihjel, en anden sprang af Klokketaarnet, en anden døde uden Tvivl af Forgift¹⁾.

¹⁾ Herl er vistnok en Del sagnagtig Overdrivelse. Om en af de Præster, til hvilke der hentydes, findes Oplysninger i Ny kirkehist. Saml. V, 302 ff.

Tiisdagen d. 9 Augusti om Eftermiddagen var jeg i Skelskør med Assessor Bruun og Frue at besøge den rige Kiøbmand Lorentz Petersen.

Torsdagen d. 11 Augusti om Eftermiddagen besøgte vi Hr. Fleischer i Eggeslefmagle. I Kirken findes nedenfor Choret paa Gulvet en Træ-Ramme over en Grav med denne Inscription:

Ottilla Marie Ebbel, fød paa Borringholm Aar 1662, døde paa Gierdrop Aar 1685. Gud samle os i sit Rige og giøre en god Ende paa dette Elende.

Denne har uden tvivl været Just Ebbels paa Gierdrop enten Dotter eller Søster. I Choret ved Siden af Alteret ligger en Steen med denne Opskrift paa:

Hic sepultus est venerabilis vir Dominus Janus Erasmi Bang, quondam pastor Ecclesiæ Eggesløfmagle, qui obiit Anno 1602, die 15 Augusti.

Paa Alter Klædet findes de første Bogstaver af Resident Peder Wibes og hans Frues Annæ Catharinæ Budes Navne: P. W. og A. C. B. med deres Vaabener under og Aaret 1658. Paa Kappen af Alter Klædet over Fryndserne sees disse Bogstaver: H. K. og E. HM., som uden Tvivl betyder Herman Kaas og Else Hundermark, hvilke omtrent 1645 endnu har eiet Gierdrop, førend Peder Vibe fik den. Deres Søn har været Claus Kaas, som sees af en gammel Kirkebog ved Stedet. Paa Prædikestolen staaer Universitetets Vaaben og det Aarstal 1631. Paa en gammel Stool med Plys overtrukken, som staaer paa Gierdropgaards indelukte Stool i Kirken, staaer de Bogstaver P. W. o: Peder Wibe; udenpaa samme indelukte Stool staaer en Inscription, som Jomfru Grubbe 1731 har ladet sette.

Fredagen d. 12 Aug. om Eftermiddagen var Amtmanden fra Autvorskov Etats Raad Berregaard her paa Gierdrop, som fortalte os endeel af de Forandringer, som allerede er skeete under den ny Regiering, og tillige inviterede mig til sig, medens ieg endnu var der i Egnen.

Søndagen d. 14 Augusti fik ieg Breve fra Kiøbenhavn med adskilligt Nyt¹⁾.

Mandagen d. 15 Augusti var Major Stagemeier fra Skelskør, som er Ritmester ved General Kaases Regiment Rytteri, med sin Frue her paa Gierdrop til Giest. Majoren er en studeret, bereist, ærlig og talende Mand. Iblandt mange andre Ting fortalte han at have seet (omtrent 1729) udi Jesuiter-Closterets Bibliothek til Cøln, som Pater Ester havde viset ham, en stor Bog in folio med skønne Tegninger og Beskrivelse hos af en stor Deel Klostere, som i de Catholske Tider fordum havde været i Danmark og England.

Tiisdagen d. 16 Aug. om Eftermiddagen var ieg i Skelskør og der besøgte Sognepræsten Mag. Friis, som er en Dottersøn af D. Peter Jespersen og Fætter til Bispinde Hersleb. Han gav mig Anslag paa en Provst her i Landet, som skal [have] været Famulus hos Biskop Worm, den Tid Snubbe Kors ved Roeskilde blev repareret, og skal være en curieux Mand²⁾. Om Aftenen var ieg hos Lorentz Petersen, hvor der var, foruden Frue Bruuns, Conferentz Raad Berregaard fra Borreby, hans Dotter Conferentz Raadinde Brandt og hendes tre Børn samt Greve Sponneck, som ligger i Skelskør og er Lieutenant ved Kaases Regiment.

Fredagen d. 19 Aug. vare vi i Ørsløf Præstegaard og besøgte den gamle Provst M. Holger Olivarius³⁾, som fortalte mig adskillige Anecdoter til den Danske Historie om Ulfeld, Frøken Leonore, Axel Arnfeld, Waldemar Daa etc. Ved samme Leilighed var ieg henne og besaae Holstenborg og Snedinge. Paa den Sidste er en meget slet Borgegaard, men en skøn grundmuret Ladegaard, hvorpaa ved Siden af Porten stod disse Bogstaver og Aarstal H. N. T. H. R. 5: Hr. Niels Trolle og Fru Helle Rosenkrands. Holstenborg

¹⁾ Et saadant Brev er meddelt ndf. som Tillæg.

²⁾ Langebek samlede Bidrag til Oplysning om Snubbe Kors, angaaende hvilket han siden leverede en Artikel: „Danske Magazin“.

³⁾ Se nedenfor, S. 56—7.

hedde tilforn Trolleholm, og endnu tilforn Brodde; over Porten til Borgegaarden sidder en Steen med Trolles og Rosenkrandses Vaaben og en Inscription, som viser, at Bygningen er opsat 1618 af Hr. Niels Trolle og Fru Helle Rosenkrands. Den indvendige Indretning er gjort af Gros Cantzler Greve Holstein, som har indrettet en Kirke der paa Gaarden, lagt nogle Byer dertil af Wensløv Sogn og gjort en Sogne Kirke deraf. Ved Gaarden er en meget prægtig Have og en angennem Udsigt. I et af Værelserne hængte 2de Skilderier i Livs Størrelse, hvoraf det ene var Greve Woldemar Christian, det andet uden tvil een af hans Søstere; de samme har uden tvil tilforn været paa Basnes, hvorfra og endeel kostbare Tapeter ere tagne af dem, som findes paa Holstenborg.

Løverdagen d. 20 Aug. var Assessor Bruun og hans Frue og ieg til Giest paa Antvorskov Slot hos Hr. Etats Raad og Amtmand Berregaard, som har en anseelig Samling af Skilderier, hvoriblandt findes endel rare Stykker. Samme tid forærede Etats Raaden mig den Steen med den Munk og Nonne samt Munke-Inscription paa¹⁾, som foran er meldet om, som havde siddet over Amtsforvalterens Dør der paa Antvorskov. Til dette Giestebud var Major Bardenfleth fra Slagelse med sin Frue, som er en Lassen fra Fyen, samt Amtsforvalter Bruun og trende hans Brødre. Efter Maaltid ankom der Høieste Rets Procurator Lowson, som havde været i Jylland. Da vi kiørte fra Antvorskov til Gierdrop, mødte os paa Veien den unge Justits Raad Berregaard fra Ørslef Kloster og Secreterer Thøger Hoffman²⁾, som i fire Aar havde været udenlands, og nu paa Reisen til Kiøbenhavn havde været paa Borreby hos Conferentz Raad Berregaard.

¹⁾ Notitsen om denne Gave er siden udslettet af Langebek selv.

²⁾ Han gav siden sit Fornavn en finere Klang ved at kalde sig Thyco; det er den bekjendte flittige Arbejder i Adelshistorien. Han havde været den nævnte Justitsraad Frederik Berregaards Mentor paa Udenlandsreisen (s. Dsk. biogr. Lex. II, 172).

Søndagen d. 21 Aug. vare vi i Eggeslef Kirke. Om Eftermiddagen var Hr. Fleischer og hans Kiæreste her paa Gierdrop Gaard.

Mandagen d. 22 Aug. vare vi alle her fra Gierdrop til Giest hos Hr. Bechman i Boeslunde Præstegaard og bleve meget vel tracterede.

Onsdagen d. 24 Aug. reiste Assessor Bruuns Frue til Sorøe for der den følgende Dag at bivaane Mag. Hans Mossin Langes Bryllup med Sal. Hr. Aaskovs Enke, som er en Dotter af Sal. Etats Raad Bruun. Samme Dag var ieg i Skelskør og besøgte Capellanen Hr. Monrad, som viiste mig endeel Documenter, Capellaniet vedkommende; saae deraf, at Skelskør Byes Kirke heder St. Nicolai Kirke.

Torsdagen d. 25 Aug. var ieg i Haarslef at besøge Hr. Halling, som er den lærde Degns Søn paa Amager¹⁾, og hvis Kone er Provst Olivarii Datter i Ørslef. Jeg spiiste i Haarslef om Middagen, besaae Kirken, som er liden og slet og har intet merkværdigt, uden at Taarnet ikke er bygt i Enden af Kirken, men ved den nordre Side, saa at Vaabenhuset eller Indgangen til Kirken er igiennem Taarnet. Om Eftermiddagen var ieg paa Hiemveien i Hyllested og besøgte Mag. Otte Ferslef, som iblandt mange andre Ting fortalte, at han havde gaaet i Aalborg Skole med min Fader; fortalte og noget om min Farfader, som da var Stifts Provst i Aalborg. Mag. Ferslev har en smuk Samling af Bøger, meest Critica, Philologica og Commentarier, hvoriblandt endeel rare Editioner og skønne Exemplarer. Hr. Halling har ogsaa et skønt Præste-Bibliothek, bestaaende meest af nyere geistlige Skrifter.

Fredagen d. 26 Aug. kom Frue Bruun hiem til Gierdrop fra Sorøe og havde tillige været paa Næsbyholm hos Admiral Suhm og paa Ødemark hos Etats Raadinde Bruun. Samme Dag var ieg spadseret ud i Marken paa en høi Bakke, som kaldes Cand Høi, og er een af de høieste der

¹⁾ Se Danske Saml. I, 60 ff.

i Egnen, hvoraf man paa alle Sider kan see langt bort og i et par Miles Omkreds tælle over 20 Kirker.

Søndagen d. 28 Aug. kom Hr. Bechman fra Boeslunde og hans Kiæreste i Visite til Gierdrup. Ligeledes kom ogsaa Mr. Gabriel Bruun fra Kiøbenhavn og en Brygger ved Navn Gierløf. Samme Dag ankom og Madame Gam fra Nestved, Sal. Rector Gams Enke.

Mandagen d. 29 Aug. tog og Afsked fra Gierdrop for at drage hjem til Kiøbenhavn. Jeg kom igiennem Slagelse og bedede i et Kro, en Miils Vei før man kommer til Sorøe. Sammesteds var en gammel Tydsk aftakket Soldat, som spillede meget godt paa Hakkebret. Bedede om Eftermiddagen i Overdrevs Kroet og kom til Roskilde Kl. 10 om Aftenen, hvor ieg laa i Kroet uden Byen.

Tiisdagen d. 30 Aug. Kl. 6 drog ieg fra Roskilde og pustede i Veirmølle Kroet, og ankom lykkeligen til mit Logement i Kiøbenhavn Kl. imod 11, hvor ieg forefandt alting i god Stand. Gud være lovet.

Sluttelig meddeles et Par Breve, som Langebek under Rejsen modtog.

1.

Ædle Sr. Langebech

Høystæred Ven!

Ved nærværende Leylighed, at mit Bud skulde til Gierdrup, tager ieg mig den Frihed hiertelig som pligtskyldig at tacke til videre for tilsente Skriffter, hvoriblant mærkværdig den Opførsel, den Etatz-Raad Honorius viser etc. men synes sine honore; saa kalder Paven sig Servus servorum og bliver; Cammer-Raad Svend har dog agtet og forstaaet: Ædificemus etc.¹⁾ — — — Jeg er og findes i al den ringe Tieneste, ieg formaaer, obligeret, og nest

¹⁾ Her hentydes til en Artikel af J. E. Schlegel i Ugebladet „Der Fremde“, hvori der var satiriseret over Pontoppidans Angreb paa Langebek, fordi denne havde tilladt sig at rette nogle Fejl i Pontoppidans Kirkehistorie. Jvfr. Nye Danske Mag. IV, 19.

vor ydmygst respect og ærbødigst taksigelse for sidste behagelig æres Visit har den Ære stedse at skrive mig

Høytærede Velynders
Maglebye d. 15 Aug. 1746. tjenstærbødigste tiener

L. H. Klarschow.

P. S. Jeg mærket idag, ieg gik i min Have, at die Blumen, som pleyer af Fruentimmeret meest at holdes i Priis, pflegen auch zu diesen zeiten des Jahrs zu verwelken. Vale, vige et vive.

Udskrift: A Monsieur, Monsieur Langebech
à Gierdrup.

2.

Aller Høystærede Hr. Langebek!

Det skulde for længst havde været min Skyldighed at tilskrive ham angaaende Kongens Død; men da jeg ey veste, hvor hen ieg skulde adressere Brevene, før nu da ieg fick det at vide af lile Andreas, effter som ieg aftog hands Brev paa Posthuuset i gaar, Har ieg derfor effter hands Befaling og min Skyldighed lade disse faae Linnier indløbe. Hvad Nyt angaar, har ieg icke uden gandske lidt at tilmelde ham, ved Regierringens Forandring, andet end vores Directeur von der Osten haver faaet sin Demision, men dog bliver han Told Directeur ved Helsingør. Men inu vides intet, hvem som skal i hans sted. Og General Lieutenant Numsen er bestilt til virkelig General af Cavalleriet, samt General Lieutenant Lerche til Ober Krigs Secretair ved Krigs Cancelliet i Numsens sted, og ellers som forhen Deputerede udi Land Etatens General Comisariat. Her spargeres og, at Pastor Blom¹⁾ samt Clausberg²⁾

¹⁾ Hofpræst J. B. Bluhme. Denne blev dog ogsaa under Fred. V i sin Stilling, skjønt mange vistnok havde ønsket og ventet, at han skulde være bleven afskediget.

²⁾ Christlieb v. Clausberg havde i sin tidligere Stilling som Revisor ved Kongens Particulærkasse paadraget sig fleres Forbittrelse ved sit skarpe Eftersyn af Regnskaberne, der havde bragt adskilligt Underslæb for Dagen; siden 1744 var han Toldkommissær ved Øresunds-Tolden.

skulde have faaet deres Demission, men jeg kand icke berette det for tilladelig vest. Indlagde Vers beder jeg Høyst ærede Hr. Langebek, at hand holder ved sig selv, Dog ieg er icke den første, som har ladet komme ud, Effter Forordningen anlegges Sorgen den 4 Sept^r, og Sal. Kongen kommer her ind Dagen før effter Folckes talle. Jeg har i disse Dage bekommet Brev fra mine Forældre¹⁾, saaog fra min Svoger Hr. Gierdrum²⁾, hvor udj ieg har deres Helsen meget flittig at formelde til Høystærede Hr. Langebek. Om hand behøver min ringe Tienniste til at forrette hands Comissioner her i Byen, erbyder ieg den. Kina Farerne hører man aldeeles indtet til paa deres HiemReise. Men Compagniet haver haft Effterretning, at di begge Kina Farerne var kommen løckelig til Kanton, og at Capitain Pass er død paa Udreisen. Øvrigt recom-menderer ieg mig fremdeeles udi hands Gunst, og med ald estime lever

Aller Høystærede Hr. Langebeks ærbødige
og allerydmygste tienner

Kiøbenhafn

L. L. Post.

d. 20 Aug. 1746.

Udskrift: A Monsieur, Monsr. Jacob Langebek
Franco Slagelse a Gierdrop.
pr. Skielskiør.

3.

Høytærede
Meget Elskelige gode Ven
Monsr. Langebek.

Jeg skulde før have effterkommet mit Løfte at sende Indlagde, men min skrøbelighed og slette Helbred har

¹⁾ Christian Seefeld Post til Glomstrup i Hvidbjerg Sogn paa Mors og Hustru Mette Elisabeth Lasson.

²⁾ Hans Gierdrum, Sognepræst i Liørslev og Ørding paa Mors, gift med Ulrikke Hedevig Post (Wiberg II, 318).

været Hinder derudi. De 2de Stykker, som følger, seis at være Originaler; thi det ene, af Doct: Povel Madsen attesteret, kand icke andet end være det, siden Originalen med Stiftskisten i Ildebranden blev borte; Effter mine ringe Tanker kand de begge, men det i sær, fortiene sin tid Sted udi Magazinet, og give Visshed udi vor Reformationes Historie om den Høysalige Kongis store omhue for Præsternis Boepæl i Sognerne og tilstræckelige ophold saaledis, at de icke skulde mangle Nødtørdigheden, eller lenger være *ex ordine Mendicantium*. Jeg hafde engang givet en af mine Sønner Anledning til en disputatz af slig en Titel ungefehr: *Particula Historica ad Annales Eccles. Danic. concernens proventus et redditus Ecclesiarum, Pastorum og Diaconorum post Reformationen, Clementiss. Beatiss. Regum gratia concessos, Vigilantiss. primorum Episcoporum cura conservatos etc.* og dertil givet adskillig Anledning i Haanden, samt hvor at finde og søge effter videre; men det blev intet effterkommet, som det gaar med meget.

Udi Gimlinge Kirkis Sacristie findis ellers Slotz Herren paa Anderskov (som de da kaltis) Hugo Lützov hans Epitaphium med Inscription, som var en merkelig Mand af adskilligt got og adskilligt Kaars, Hvilken Inscription, om icke havis, Jeg skal forskaffe, og hvad Jeg ellers kand være Elskelige Ven til gefald udi, og nest mange tack for sidste kiære Besøgelse, udi Hr. Assessor Bruuns og dydefulde Fruis Følge, med min ydmygste Respectis Formelding til dennem forbliver Jeg

Høytærede, Meget Elskelige Vens
Ørsløv d. 30 August. 746. gandske tjenstferdigste tiener
H. N. Olivarius.

Udskrift: A Monsieur, Monsr. Jacob Langebek, mon
tres Honore Amy à Gerdrup.

Paategnet med Ass. Bruuns Haand: Aflegges i Hr. Etatz-Raad
Grams Residence.